

UČESTALOST POLITOKSIKOMANIJE S OBZIROM NA SPOL

FREQUENCY OF POLYTOXICOMANIA WITH REGARD TO GENDER

Autori: Ivan Kasić¹, Tanja Grahovac Juretić^{1,2*}, Fadil Habibović^{1,3}, Aleksandra Stevanović^{1,2,3}, Klementina Ružić^{1,2}, Elizabeta Dadić-Hero^{1,2}

1 - Klinički bolnički centar Rijeka, Klinika za psihijatriju

2 - Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet,

3 - Sveučilište u Rijeci Fakultet zdravstvenih studija

*Autor za korespondenciju:

doc.dr.sc. Tanja Grahovac Juretić, dr. med.,

Klinički bolnički centar Rijeka, Klinika za psihijatriju

Cambierieva 17/7, 51000 Rijeka.

E-mail: tanjagj1@gmail.com

SAŽETAK

Uvod: Politoksikomanija sve je zastupljeniji psihijatrijski entitet u okviru bolničkog psihijatrijskog liječenja.

Cilj rada bio je ispitati učestalost politoksikomanije na Klinici za psihijatriju Kliničkog bolničkog centra Rijeka u odnosu na spol, dob, obrazovanje i učestalost korištenja mjera liječenja.

Ispitanici i metode: U retrospektivnom istraživanju provedenom u dva razdoblja, od 1.1.2014. do 31.12.2014. i od 1.1.2019. do 31.12.2019. godine, prikupljeni su podaci putem Integriranog bolničkog informacijskog sustava za 143 ispitanika iz dijagnostičke skupine F19 - Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja uzrokovani uzimanjem više droga, ili uzimanjem ostalih psihoaktivnih tvari, a koji su se liječili na Klinici za psihijatriju, Kliničkog bolničkog centra Rijeka, od čega 60 ispitanika u 2014. godini i 83 ispitanika u 2019. godini.

Rezultati: U 2019. zabilježen je veći broj oboljelih od politoksikomanije u odnosu na isto razdoblje pet godina ranije, pri čemu je omjer muškaraca i žena u oba razdoblja 3,5:1. Žene s dijagnozom politoksikomanije imaju niži obrazovni status od muškaraca u 2014. godini, ali ne i pet godina kasnije. Žene s politoksikomanijom značajno su češće u hospitalnom tretmanu i češće imaju dijagnosticiran poremećaj raspoloženja i shizoidni poremećaj u odnosu na muškarce.

Zaključak: Zabrinjavajući je uzlazni trend hospitalizacija zbog politoksikomanije prisutan kod oba spola, stoga je iznimno važno rano prepoznavanje navedenog problema u samoj zajednici i osvještavanje istog kroz različite preventivne akcije i programe.

Ključne riječi: hospitalizacija, ovisnost, politoksikomanija

ABSTRACT

Introduction: Polytoxicomania is an increasingly represented psychiatric entity within the framework of hospital psychiatric treatment.

The aim of this study was to examine the frequency of polytoxicomania at the Psychiatry Clinic of the Clinical Hospital Center Rijeka in relation to gender, age, education and frequency of use of treatment measures.

Subjects and methods: In a retrospective study conducted in two periods, from 01/01/2014 to 31/12/2014 and from 01/01/2019 to 31/12/2019, data was collected through the Integrated Hospital Information System for 143 subjects from the Diagnostic Group F19 - Mental and behavioral disorders caused by taking more drugs or taking other psychoactive substances, who were treated at the Psychiatry Clinic of the Clinical Hospital Center Rijeka, 60 in 2014 and 83 in 2019.

Results: In 2019, a higher number of patients with polytoxicomania was recorded compared to the same period five years earlier, with the ratio of men to women in both periods being 3.5:1. Women diagnosed with polytoxicosis have a lower educational status than men in 2014, but not five years later. Women with polytoxicomania are significantly more often in hospital treatment and more likely to be diagnosed with mood disorder and schizoid disorder compared to men.

Conclusion: The worrying upward trend of hospitalizations due to polytoxicomania is present in both genders, so it is extremely important to identify this problem early in the community itself and raise awareness of it through various preventive actions and programs.

Keywords: addiction, hospitalization, polytoxicomania

UVOD

Pod pojmom politoksikomanija podrazumijeva se konzumacija više različitih sredstava ovisnosti bez liječničkih indikacija.

Prema važećoj Međunarodnoj klasifikaciji bolesti i srodnih bolesti (MKB-10), politoksikomanija je svrstana u skupinu Mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja uzrokovanih upotrebom psihoaktivnih tvari, pri čemu je politoksikomanija označena šifrom F19. Ovom kategorijom koristi se kada se zna da su uporabljene dvije ili više psihoaktivnih tvari, no i kada nije moguće ocijeniti koja je tvar najviše doprinijela nastanku poremećaja. Također je treba uporabiti i kada vrsta nekih ili svih uporabljenih psihoaktivnih tvari nije sigurna, ili nije u potpunosti poznata (1).

Uz navedenu MKB-10 klasifikaciju, treba pridati pažnju i klasifikaciji DSM-5 (Diagnostic and statistical manual of mental disorders). Upravo DSM-5 ujedinjuje zlouporabu droga i ovisnost o drogama u jedinstvenu skupinu pod nazivom Poremećaji uz korištenje supstanci (2). Navedeno upućuje na činjenicu da se kod jedne osobe razvijaju paralelne ovisnosti, odnosno koovisnički poremećaji (3). Politoksikomanija je maladaptivni obrazac korištenja više sredstava ovisnosti koji dovodi do klinički značajnog distresa, a manifestira se simptomima poput snažne želje za konzumacijom droga, gubitkom volje za obavljanje svakodnevnih zadataka, redukcijom socijalnih kontakata te fenomenom tolerancije i ovisnosti. Rizične skupine koje se stavljaju u korelaciju s polivalentnim korištenjem droga načelno se dijele na problematične konzumente i periodične konzumente. Problematični konzumenti su oni koji najčešće koriste opijate i druge intravenske droge, dok su periodični konzumenti oni koji konzumiraju različite droge samo u specifičnim situacijama ili životnim razdobljima. Kod žena je politoksikomanija druga najčešće dijagnosticirana dijagnostička kategorija nakon depresivnih poremećaja (4).

U kontekstu psihoaktivnih tvari i razvijanja ovisnosti postoji razlika između muškaraca i žena vezana uz uvjete konzumacije droga, nabavku droga, početak konzumacije droga, ponašanje, komorbiditete te svakodnevno konzumiranje droga (5).

Postoji niz mogućih predisponirajućih faktora za nastanak politoksikomanije, npr. ovisnost u obiteljskoj anamnezi, vlastiti i obiteljski nizak obrazovni status, niska primanja, psihološko, tjelesno ili seksualno silovanje u djetinjstvu i adolescenciji, manjak samopouzdanja i sl..

Također, predisponirajuće faktore možemo sagledati i u odnosu na spol. Faktori koji su specifični za ženski spol, a pridonose razvoju politoksikomanije su pasivnost, položaj žrtve, te traume, osobito seksualna zlostavljanja u anamnezi. Žene ovisnice češće doživljavale seksualno zlostavljanje, nego muškarci s ovisnosti u anamnezi (6).

Kod muškog spola također postoje predisponirajući faktori za nastanak politoksikomanije a odnose se na eksternalizaciju, emocionalnu kontrolu, dominantno ponašanje. Studije su pokazale da je alkoholizam češći kod muškaraca (5).

Politoksikomanija je kao i ostale ovisnosti kronična recidivirajuća bolest i predstavlja sve češći i sve teži socijalno-medicinski problem (7).

Upravo radi navedenog liječenje je kompleksno i obuhvaća tim stručnjaka (specijalisti psihijatrije, psiholozi, medicinska sestra/tehničar, socijalni radnik, radni terapeut). Liječenje treba činiti mreža dobro organiziranih i međusobno povezanih programa za

pomoć i liječenje ovisnika, od bolničkih programa do rehabilitacijskih programa u okviru terapijskih zajednica, a sve s ciljem uspostavljanja i održavanja dugoročne apstinencije i smanjenja komplikacija koje ovisnost može uzrokovati. Odabir programa u koji će bolesnik biti uključen provodi se na individualnoj osnovi, a ponajviše ovisi o motivaciji samog ovisnika (8).

Glavni cilj istraživanja bio je ispitati spolnu razdiobu u oboljelih od politoksikomanije koji su se liječili na Klinici za psihijatriju Kliničkog bolničkog centra Rijeka u dva ispitivana razdoblja.

Dodatni ciljevi istraživanja bili su ispitati odnos sociodemografskih obilježja (dob, obrazovanje), korištenih mjera liječenja (broj hospitalizacija, dnevno bolničkih tretmana, ambulantnih pregleda) i spola u pacijenata s politoksikomanijom.

ISPITANICI I METODE

Ispitanici

Ispitanici su bili svih 143 bolesnika koja su na Klinici za psihijatriju Kliničkog bolničkog centra Rijeka potražila pomoć radi dijagnoze iz kruga F19 u razdobljima od 1.1.2014. do 31.12.2014. i od 1.1.2019. do 31.12.2019. godine, od čega 60 ispitanika u 2014. godini i 83 ispitanika u 2019. godini.

Metode

U retrospektivnom istraživanju su putem Integriranog bolničkog in-formacijskog sustava prikupljeni sljedeći podaci: dob, spol, obrazovanje, radni status, komorbidne psihijatrijske dijagnoze, učestalost hospitalizacija, dnevno bolničkih tretmana i ambulantnih pregleda. Pretragu i obradu rezultata u svrhu istraživanja odobrilo je etičko povjerenstvo KBC-a Rijeka. Podaci su prikupljeni u skladu sa svim bioetičkim standardima uz osiguranje privatnosti ispitanika uključenih u istraživanje i zaštitu tajnosti podataka.

Statistička obrada podataka

Podaci su analizirani putem statističkog programa Statistica, Dell Inc. (Tulsa, OK, USA). Za sve relevantne varijable izračunati su deskriptivni parametrijski pokazatelji (aritmetička sredina, standardna devijacija) ili neparametrijski pokazatelji (frekvencije/postotci). Za usporedbu između skupina, na dihotomnim varijablama korišten je hi-kvadrat test. Za usporedbu između skupina, s obzirom na varijable izražene na ordinalnoj i intervalnoj ljestvici, korišten je Mann-Whitney U test za nezavisne uzorke. Kontinuirani podaci uspoređeni su t-testom. Podaci su prikazani tablično i grafički. Razina značajnosti određena je kao $p < 0,05$.

REZULTATI

Sociodemografska obilježja

Na Klinici za psihijatriju Kliničkog bolničkog centra Rijeka je tijekom 2014. i 2019. pod dijagnozom politoksikomanije u sustavu IBIS zabilježeno ukupno 143 pacijenata. U 2014. godini zabilježeno je 60 pacijenata, od čega 46 (76,7%) muškog i 14 (23,3%) ženskog spola a tijekom 2019. godine 83, 64 (77,1%) muškog i 19 (22,9%) ženskog spola. Premda je u 2019. godini zabilježen veći broj pacijenata s dijagnozom politoksikomanije u odnosu na 2014. godinu (83 naspram

60), omjer muškaraca i žena u dva ispitivana razdoblja se ne razlikuje statistički značajno ($\chi^2=0,004$, $p=0,951$). Odnosno, u oba ispitivana razdoblja omjer muškaraca i žena je 3,5:1.

Prosječna dob ispitanika u 2014. godini je 34,8 (sd=8,85) godina, a u 2019. godini 37,3 (sd=9,4) godina. Od svih ispitanika iz 2014. godine samo se njih četvero javljalo i 2019. godine. Dobiveni podaci govore da u petogodišnjem razdoblju dolazi do porasta broja onih koji se liječe s dijagnozom politoksikomanije te da su pacijenti koji se javljaju s tim problemom u prosjeku stariji premda razlika nije statistički značajna ($t=-1,790$, $p=0,076$). U Tablici 1. prikazani su sociodemografski podaci s obzirom na godinu ispitivanja i spol. Iz prikazanih podataka vidljivo je da većina ispitanika u oba razdoblja ima završeno srednjoškolsko obrazovanje, odnosno u 2014. godini ukupno 63,5% ima završenu srednju školu a u 2019. godini njih (79,5%). Za tri ispitanika u 2014. godini nema podataka o stupnju obrazovanja. Nema značajne razlike u stručnoj spremi između ispitivanih razdoblja, ali je dobivena značajna razlika u stupnju obrazovanja između muškaraca i žena iz 2014. godine. Naime, ispitanice s dijagnozom politoksikomanije značajno češće nemaju završenu srednju školu u odnosu na muške ispitanike s istom dijagnozom ($\chi^2=8,138$, $p=0,017$) što govori u prilog slabijem obrazovnom statusu žena s tom dijagnozom u odnosu na muškarce. Dodatno je ispitano postoje li razlike između ispitivanih razdoblja unutar istog spola. Muški ispitanici iz 2014. godine ne razlikuju se statistički značajno s obzirom na prosječnu dob ($t=-1,438$, $p=0,153$) i obrazovni status ($\chi^2=0,977$, $p=0,614$). Isto vrijedi i za usporedbu žena u dva razdoblja, tj. Nije dobivena razlika u prosječnoj dobi ($t=-0,681$, $p=0,501$) i obrazovnom statusu ($\chi^2=5,556$, $p=0,062$).

Tablica 1. Sociodemografski podaci za ispitivana razdoblja prema spolu

	2014.			2019.			Razlika između razdoblja
	Muški n=46	Ženski n=14	Ukupno n=60	Muški n=64	Ženski n=19	Ukupno n=83	
DOB	M (SD) 35,4 (8,95)	M (SD) 33,1 (8,62)	M (SD) 34,8 (8,85)	M (SD) 37,9 (9,25)	M (SD) 35,3 (9,87)	M (SD) 37,3 (9,4)	$t=-1,595$ $p=0,113$
Razlika između spolova 2014. i 2019.g.	U=281,5 P=0,479			U=491,0 P=0,204			
SPREMA	n (%)						Razlika s obzirom na spremu
Osnovna škola	6 (13,6%)	5 (38,5%)	11 (17,5%)	11 (17,2%)	2 (10,6%)	13 (15,7%)	$\chi^2=2,191$ $p=0,334$
Srednja škola	35 (79,5%)	5 (38,5%)	40 (63,5%)	51 (79,7%)	15 (78,9%)	66 (79,5%)	
Viša ili visoka škola	3 (6,8%)	3 (23,1%)	6 (9%)	2 (3,1%)	2 (10,5%)	4 (4,8%)	
Razlika između spolova 2014. i 2019.g.	$\chi^2=8,138$ $p=0,017$			$\chi^2=2,081$ $p=0,353$			

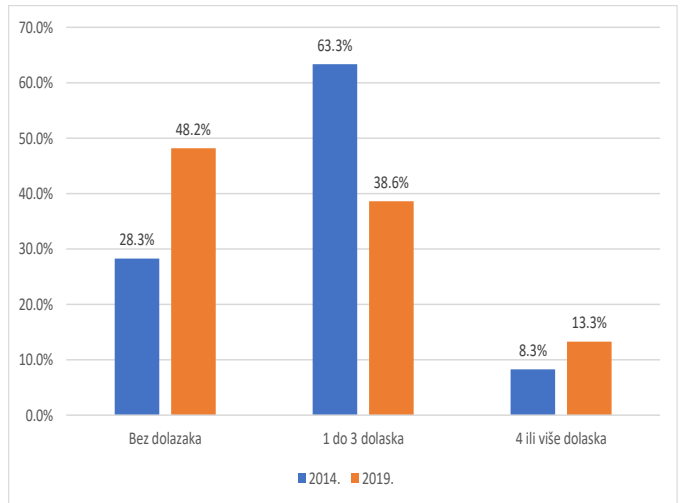
Legenda: M (SD) – aritmetička sredina (standardna devijacija)

Mjere liječenja

Kako bi odgovorili na ciljeve istraživanja ispitana je učestalost mjera liječenja za ispitivana razdoblja i s obzirom na spol.

Učestalost dolazaka u hitnu psihijatrijsku ambulantu

Na Slici 1. prikazana je učestalost dolazaka u hitnu psihijatrijsku ambulantu za dva ispitivana razdoblja. Pacijenti s dijagnozom politoksikomanije iz 2019. godine značajno su rjeđe dolazili u hitnu psihijatrijsku ambulantu u odnosu na pacijente u 2014. godine ($\chi^2=8,567$, $p=0,014$).

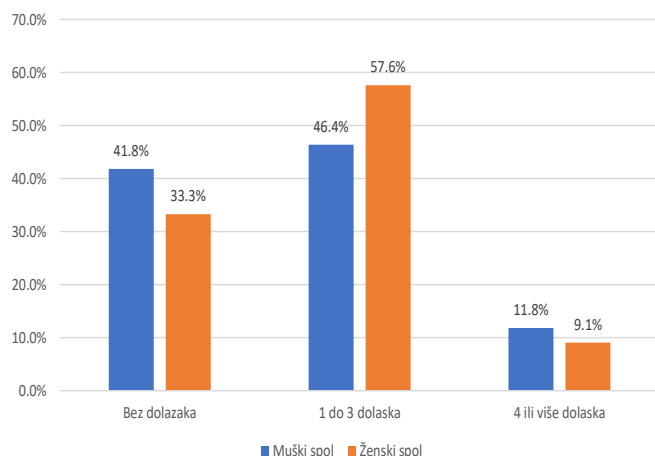

Slika 1. Učestalost dolazaka u hitnu psihijatrijsku ambulantu s obzirom na ispitivana razdoblja

Učestalost dolazaka u hitnu psihijatrijsku ambulantu prema spolu za oba ispitivana razdoblja prikazana je na Slici 2. Ispitivanjem spolnih razlika u učestalosti dolazaka u hitnu psihijatrijsku ambulantu bez obzira na ispitivano razdoblje nisu dobivene statistički značajne razlike ($\chi^2=1,279$, $p=0,528$).

Dodatno je ispitano postoje li spolne razlike u učestalosti dolazaka u hitnu psihijatrijsku ambulantu unutar ispitivanih razdoblja. Nisu dobivene spolne razlike u učestalosti dolazaka u hitnu psihijatrijsku ambulantu tijekom 2014. godine ($\chi^2=1,711$, $p=0,014$) te je većina muškaraca (60,9%) i žena (71,4%) dolazila jednom do tri puta.

Tijekom 2019. godine gotovo polovica muškaraca (51,6%) nije se niti jednom javila u hitnu psihijatrijsku ambulantu u odnosu na 36,8% žena u ispitivanom razdoblju, međutim, nije dobivena statistička značajnost u učestalosti s obzirom na spol ($\chi^2=1,275$, $p=0,529$).

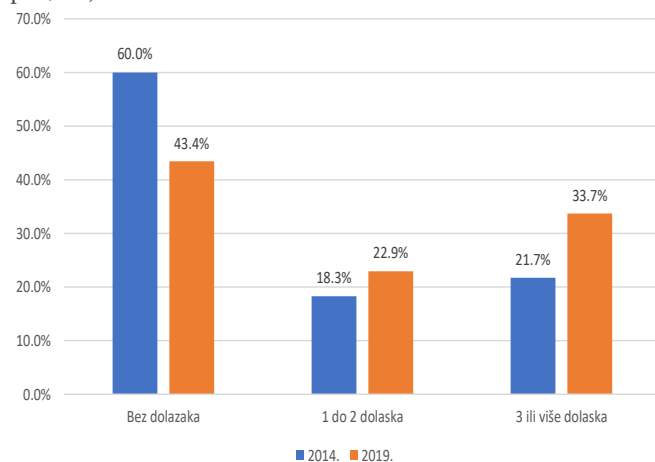

Slika 2. Učestalost dolazaka u hitnu psihijatrijsku ambulantu prema spolu za oba ispitivana razdoblja

Razlike unutar spola između ispitivanih razdoblja dobivene su za muškarce koji su u 2019. godini statistički značajno rjeđe dolazili u hitnu psihijatrijsku ambulantu u odnosu na 2014. godinu (35,9% naspram 60,9%, $\chi^2=7,123$, $p=0,028$). Žene su u ispitivanim razdobljima podjednako često koristile usluge hitne psihijatrijske ambulante, odnosno 28,6% se nije javilo u hitnu psihijatrijsku ambulantu 2014. godine te 36,8% to nije učinilo tijekom 2019.godine ($\chi^2=3,186$, $p=0,203$).

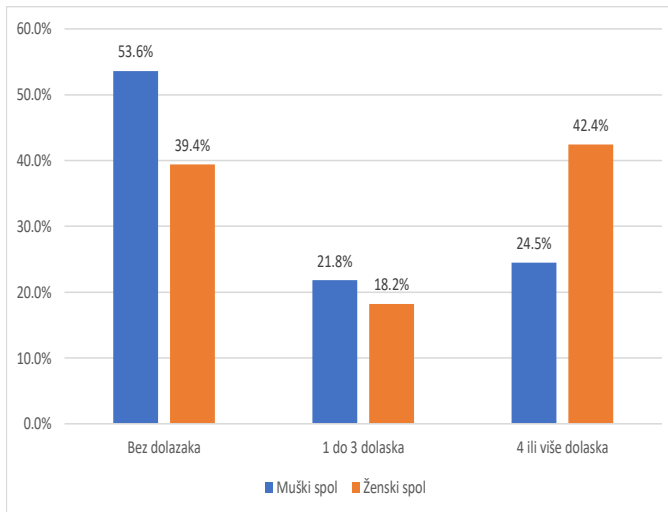
Učestalost ambulantnih pregleda

Na Slikama 3. i 4. prikazane su učestalosti dolazaka na ambulantni pregled prema ispitivanom razdoblju i prema spolu. Tijekom 2014. godine čak 60% ispitanika nije imalo niti jedan redovan ambulantni pregled u odnosu na 43,4% ispitanika iz 2019.godine (Slika 3.). Svaki treći ispitanik je u 2019. godini imao tri ili više pregleda u odnosu na 2014. godinu. Dobivene razlike u učestalosti redovnih ambulantnih pregleda za ispitivana razdoblja nisu statistički značajne ($\chi^2=4,026$, $p=0,134$).

Slika 3. Učestalost dolazaka u hitnu psihijatrijsku ambulantu u 2014. i 2019.g.

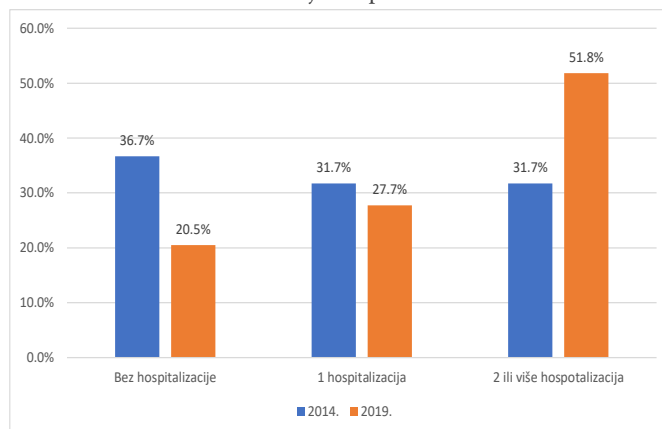
Za razdoblje 2014. godine dobivena je statistički značajna razlika u učestalosti redovnih ambulantnih pregleda prema spolu ($\chi^2=9,868$, $p=0,007$). Žene su značajno češće imale ambulantne preglede te je svaka druga žena imala tri ili više pregleda u toj godini u odnosu na 13% muškaraca. Spolne razlike u učestalosti redovnih ambulantnih pregleda nisu dobivene za 2019. godinu ($\chi^2=0,704$, $p=0,703$) u kojoj 42,2% muškaraca i 47,4% nije imalo niti jedan ambulantni pregled.

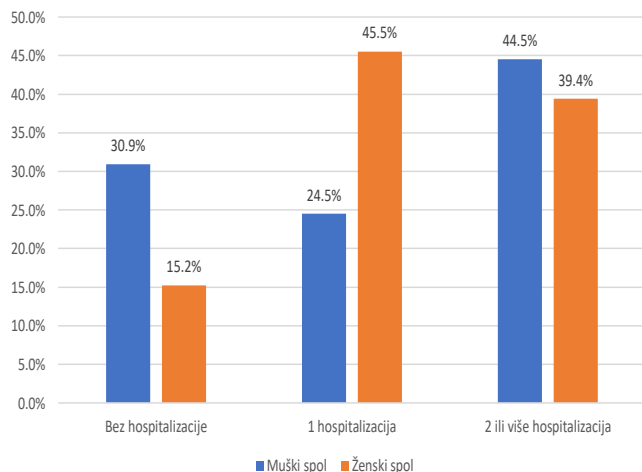
Slika 4. Učestalost dolazaka na redovan ambulantni pregled prema spolu za oba ispitivana razdoblja

Hospitalizacija

Tijekom 2014. godine svaki treći ispitanik (36,7%) nije imao niti jednu hospitalizaciju u odnosu na tek svakog petog (20,5%) ispitanika u 2019.godini (Slika 5.). Učestalost hospitalizacija je statistički značajno veća tijekom 2019. godine u kojoj je gotovo polovica ispitanika imala dvije ili više hospitalizacija ($\chi^2=6,789$, $p=0,034$). Ispitivanjem učestalosti hospitalizacija bez obzira na ispitivano razdoblje dobivena je statistički značajna razlika s obzirom na spol ($\chi^2=6,254$, $p=0,044$)(Slika 6.). Naime, u ukupnom broju ispitanika za oba razdoblja češće su uslugu hospitalizacije koristile žene u odnosu na muškarce te tek 15% žena nije hospitalizirano u odnosu na 31%

Slika 5. Učestalost hospitalizacija za ispitivana razdoblja u 2014. i 2019. g.

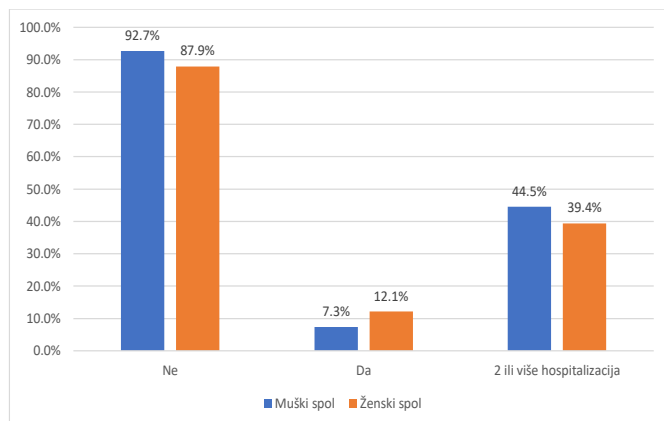

Slika 6. Učestalost hospitalizacija prema spolu za oba ispitivana razdoblja

Dodatno je ispitano postoje li spolne razlike unutar istog razdoblja. Za razdoblje 2014. godine nije dobivena statistički značajna razlika u učestalosti hospitalizacija s obzirom na spol ($\chi^2=4,527$, $p=0,104$) premda tek 14,3% ispitanica nije niti jednom hospitalizirano u odnosu na 43,5% muškaraca. Značajna statistička razlika u učestalosti hospitalizacije s obzirom na spol nije dobivena niti za 2019. godinu ($\chi^2=2,555$, $p=0,279$) u kojoj je omjer hospitalizacija ravnomjernije raspoređen te 21,9% muškaraca nije niti jednom hospitalizirano u odnosu na 15,8% žena.

Dnevne bolnice bolesti ovisnosti

Tek sedam (11,7%) ispitanika tijekom 2014. i pet (6%) tijekom 2019. godine sudjelovalo je u dnevno bolničkim programima. Učestalost usluge dnevne bolnice ne razlikuje se statistički značajno za ispitivana razdoblja ($\chi^2=1,442$, $p=0,230$). Ispitivanje spolnih razlika zbog malog broja ispitanika koji su sudjelovali u dnevno bolničkim programima učinjena je samo na ukupnom broju ispitanika. Od 12 ispitanika koji su sudjelovali u dnevnim bolnicama njih 8 (7,3% od svih muškaraca) je muškog, a 4 ženskog spola (12,1% svih žena) ($\chi^2=0,776$, $p=0,378$) (Slika 7.).

Slika 7. Učestalost dnevnih bolnica prema spolu za oba ispitivana razdoblja

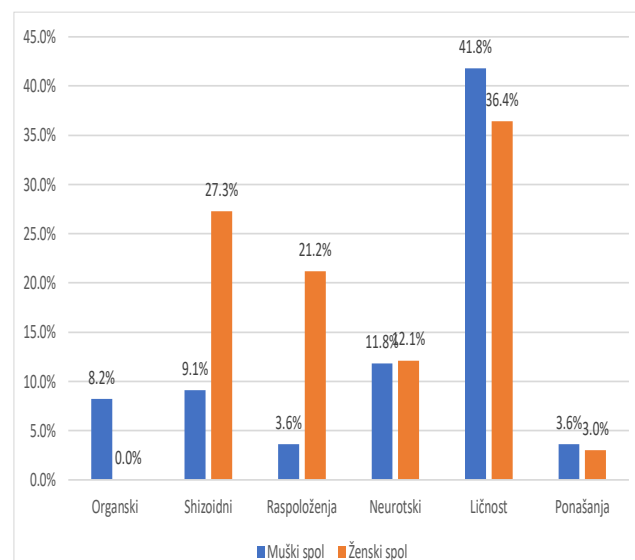
Učestalost komorbidnih psihijatrijskih dijagnoza

U Tablici 2. prikazane su učestalosti komorbidnih psihijatrijskih dijagnoza za 2014. i 2019. godinu.

Tablica 2. Učestalost komorbidnih dijagnoza za ispitivana razdoblja

Dijagnoza	2014.	2019.	χ^2	p
Organski afektivni poremećaji	5 (8,3%)	4 (4,8%)	0,729	0,393
Poremećaji psihotičnog spektra	7 (11,7%)	12 (14,5%)	0,235	0,627
Poremećaji raspoloženja	5 (8,3%)	6 (7,2%)	0,06	0,807
Neurotski, somatoformni i poremećaji uzrokovani stresom	11 (18,3%)	6 (7,2%)	4,100	0,043
Poremećaji ličnosti	24 (40%)	34 (41%)	0,013	0,908
Poremećaji ponašanja i emocionalni poremećaji nastali u djetinjstvu	3 (5%)	2 (2,4%)	0,693	0,405

Najučestalija komorbidna psihijatrijska dijagnoza za oba ispitivana razdoblja je dijagnoza poremećaja ličnosti. Naime, 40% ispitanika tijekom 2014. godine i 2019. godine ima dijagnozu poremećaja ličnosti, potom slijede, po učestalosti, neurotski poremećaji koji su češće dijagnosticirani kao komorbiditet u 2014. godini te shizoidni poremećaji. Jedina dobivena statistički značajna razlika dobivena je za neurotske poremećaje koji su statistički značajno češće prisutni u 2014. godini. Na Slici 8. prikazane su učestalosti komorbidnih dijagnoza za oba ispitivana razdoblja s obzirom na spol.

Slika 8. Učestalost komorbidnih psihijatrijskih dijagnoza s obzirom na spol

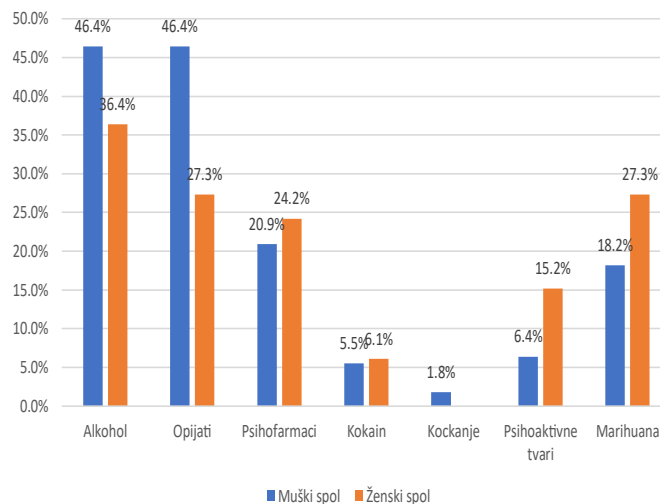
Žene statistički značajno češće imaju dijagnozu poremećaja raspoloženja ($\chi^2=11,043$, $p=0,001$) i shizoidnog poremećaja ($\chi^2=7,284$, $p=0,007$) u odnosu na muškarce.

Učestalost komorbidnih psihijatrijskih dijagnoza

Kako bismo odgovorili na ciljeve istraživanja, analizirani su podaci koji se odnose na korištene droge kako je navedeno u nalazu specijaliste psihijatra prema ispitivanim razdobljima i prema spolu.

Tablica 3. Učestalost korištenja pojedinih sredstava ovisnosti u ispitivanim razdobljima

Sredstvo ovisnosti	2014.	2019.	χ^2	p
Alkohol	19 (31,7%)	44 (53%)	06,438	0,011
Opijati	24 (40%)	36 (43,4%)	0,163	0,687
Psihofarmakoterapija	16 (26,7%)	15 (18,1%)	0,06	0,807
Kokain	5 (8,3%)	3 (3,6%)	1,468	0,226
Psihoaktivne tvari	5 (8,3%)	7 (8,4%)	0,001	0,983
Marihuana	14 (23,3%)	15 (18,1%)	0,596	0,440

Slika 9. Učestalost sredstava ovisnosti s obzirom na spol na oba razdoblja

Najučestalija sredstva ovisnosti i kod muškaraca i kod žena su alkohol i opijati (Slika 9.) Alkohol konzumira 46% muškaraca i 36% žena, dok su opijati prisutni kod isto toliko muškaraca i 27% žena. Terapiju i marihuanu konzumira oko 20% ispitanika oba spola, pri čemu marinijim istraživanjima (11,12).

huanu konzumira 27% žena. Ispitivanjem značajnosti razlika u učestalosti pojedinim sredstava ovisnosti između spolova nije dobivena niti jedna statistički značajna razlika. Odnosno, muškarci i žena u podjednako mjeri koriste sva ispitivana sredstva ovisnosti.

Važno je navesti da je razlika u učestalosti opijata s obzirom na spol na granici statističke značajnosti ($\chi^2=3,799$, $p=0,051$).

Dodatnom analizom nisu dobivene spolne razlike u korištenju sredstava ovisnosti unutar ispitivanog razdoblja.

Analizom unutar spola za dva razdoblja dobiveno je da muškarci statistički značajno češće konzumiraju alkohol u 2019. godinu u odnosu na muškarce u 2014. godini ($U=1124,0$, $p=0,015$). Nema značajnih razlika u učestalosti pojedinih sredstava ovisnosti između žena u 2014. godini i žena u 2019. godini.

RASPRAVA

Bolesti ovisnosti značajan su javnozdravstveni problem. Liječenje ovisnosti o psihoaktivnim tvarima kompleksan je proces u kojem sudjeluje tim stručnjaka (specijalisti psihijatrije, psiholozi, medicinska sestra/tehničar, socijalni radnik, radni terapeut). S obzirom da je politoksikomanija, kao i ostale ovisnosti, kronična recidivirajuća bolest, za očekivati je da će i liječenje biti dugotrajno.

Tijekom 2019. godine na Klinici za psihijatriju KBC Rijeka liječeno je 80 osoba s dijagnozom politoksikomanije u odnosu na 63 u istom razdoblju pet godina ranije. Dobiveni porast u broju liječenih možemo tumačiti većom dostupnošću različitih psihoaktivnih tvari, porastom broja novih droga, lakšom dostupnošću droge te nabavkom droge putem interneta. Također, moguće je da postoji veća svjesnost o potrebitom liječenju. Iako rezultati ovog istraživanja ukazuju da je politoksikomanija zastupljenija u muškaraca, a što je i u skladu s podacima iz literature (5), postotak žena koje su sklone konzumiranju različitih štetnih tvari u značajnom je porastu.

Dobivenim rezultatima utvrđeno je da veliki broj bolesnika izbjegava kontrolne preglede nakon provedene hospitalizacije, međutim, žene češće dolaze, ali u skladu s tim češće su i hospitalizirane. Navedeno možemo protumačiti na način da su osobe ženskog spola sklonije traženju pomoći stručne osobe odnosno da je senzibilizacija žena na hospitalno liječenje bolja.

Analizom rezultata ovog istraživanja razvidno je da je učestalost hospitalizacija statistički značajno veća tijekom 2019. godine u kojoj je gotovo polovica ispitanika imala dvije ili više hospitalizacija. Ovaj rezultat govori u prilog tome da je evidentna tendencija povećanja broja politoksikomanije koji su u bolničkom tretmanu Klinike za psihijatriju Kliničkog bolničkog centra Rijeka. Najučestalija komorbidna psihijatrijska dijagnoza za oba ispitivana razdoblja je dijagnoza poremećaja ličnosti, a što je u skladu s podacima iz literature (9,10). Nerijetko je nastanak ovisnosti usko vezan s obrascima ponašanja pojedinca.

Obzirom na široku dostupnost alkoholnih pića, ne iznenađuje dobiveni rezultat ovog istraživanja koji ukazuje da je uz opijate alkohol najučestalije sredstvo ovisnosti. Navedeni podatak u skladu je i s ranijim istraživanjima (11,12).

Osobama koje se liječe od politoksikomanije nerijetko nedostaje intrinzična motivacija za održavanjem dulje apstinencije. Navedeno je bilo uočljivo i u ovom istraživanju (izostanci i neuključivanje u dnevno bolničke programe) unatoč motivirajućim razgovorima uz adekvatnu podršku obitelji oboljelih. Provedeno istraživanje ima nekoliko nedostataka koji se odnose na uzorak ispitanika. S obzirom na mali broj ispitanika koji se liječe na Klinici za psihijatriju nije moguće generalizirati zaključke na opću populaciju ovisnika o višestrukim sredstvima ovisnosti. Buduća istraživanja trebala bi uključiti i podatke o ostalim poznatim rizičnim faktorima za razvoj ove bolesti.

U uzorku osoba s dijagnozom politoksikomanije liječenih na Klinici za psihijatriju potvrđena je veća učestalost muškaraca u oba ispitivana (77 %). Žene su značajno češće hospitalizirane u odnosu na muškarce te je istovremeno veća vjerojatnost da u komorbiditetu imaju neki od poremećaja raspoloženja i neki od poremećaja iz skupine shizofrenije, poremećaja sličnih shizofreniji i smanuta stanja. Muškarci koji su se liječili tijekom 2019. godine značajno češće konzumiraju alkohol u odnosu na muškarce iz 2014. godine. Iz dobivenih podataka možemo zaključiti da u tretmanu žena i muškaraca oboljelih od politoksikomanije postoje brojne sličnosti ali i razlike na koje je potrebno obratiti pozornost, kao što su liječenje komorbiditetnih poremećaja kod žena i ovisnost o alkoholu kod muškaraca.

LITERATURA

1. Svjetska zdravstvena organizacija. Međunarodna klasifikacija bolesti i srodnih zdravstvenih problema. Svezak 1., Drugo izdanje. 2021) Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:184:764469>
2. Highlights of Changes from DSM-IV-TR to DSM-5" (PDF). American Psychiatric Publishing. American Psychiatric Association. 2013. p. 16. (Citirano 12. lipnja 2021) Dostupno na: https://www.psychiatry.org/File%20Library/Psychiatrists/Practice/DSM/APA_DSM_Changes_from_DSM-IV-TR_to_DSM-5.pdf
3. European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction. Polydrug use: patterns and responses. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2009 (Citirano 12. lipnja 2021). Dostupno na: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/media/publications/documents/534/EMCDDA_SI09_polydrug_use_187893.pdf
4. Fanjkutić V. Kvaliteta života i psihosocijalno funkcioniranje kod oboljelih od bolesti ovisnosti [Diplomski rad]. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Fakultet zdravstvenih studija u Rijeci; 2021 (Citirano 12. lipnja 2021) Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:184:764469>
5. Heinzen-Voß D, Ludwig K, Klemm-Vetterlein S. Gender und Sucht. Verfügbar unter: (Citirano 12. lipnja 2021) Dostupno na: <https://www.impulswechsel.de/media2-Dateien/Gender%20und%20Sucht.pdf>
6. Butorac K. Neka obilježja osobnosti kao prediktivni čimbenici zloporabe i ovisnosti o drogama i alkoholu. Kriminologija & socijalna integracija. 2010;18(1):79-98. (Citirano 12. lipnja 2021) Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/57985>
7. Milić Č.T. Karakteristike upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstancija. Vojnosanit Pregl. 2000;57(1):49-53.
8. Treatment Approaches for Drug Addiction DrugFacts. (Citirano 12. lipnja 2021) Dostupno na: <https://www.drugabuse.gov/publications/drugfacts/treatment-approaches-drug-addiction>
9. Zoričić Z. Ovisnosti. prevencija, liječenje i oporavak. Zagreb: Školska knjiga; 2018.
10. Moro Lj, Frančišković T i sur. Psihijatrija, udžbenik za više zdravstvene studije. Rijeka: Glosa; 2004.
11. Frauen und Drogengebrauch. (Citirano 12. lipnja 2021). Dostupno na: <https://www.gdpd.org/drogenpolitik/fuer-eine-gendersensible-drogenpolitik/frauen-und-drogengebrauch>
12. Witkiewitz K, Vowles KE. Alcohol and Opioid Use, Co-Use, and Chronic Pain in the Context of the Opioid Epidemic: A Critical Review. Alcohol Clin Exp Res. 2018 Mar; 42(3):478-488. doi: 10.1111/acer.13594. Epub 2018 Feb 6. PMID: 29314075; PMCID: PMC5832605.